

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 10 december 2015

Ö 3996-13

SÖKANDE OCH MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SÖKANDE OCH MOTPART

LB

SAKEN

Resning

TIDIGARE AVGÖRANDEN

Katrineholms tingsrätts dom 2008-10-24 i mål B 247-06 och Högsta domstolens dom 2011-05-06 i mål B 403-10

Tingsrättens dom

se Bilaga 1

Högsta domstolens dom

se Bilaga 2

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen bifaller riksåklagarens och LBs ansökningar om resning i fråga om ansvar för skattebrott och beträffande påföljd.

Målet ska i de resta delarna på nytt tas upp i Svea hovrätt.

Hovrätten ska pröva frågan om LBs skyldighet att ersätta kostnaderna för försvaret vid tingsrätten.

Högsta domstolens beslut den 13 augusti 2013 om inhibition ska inte längre gälla.

BAKGRUND

LB dömdes av tingsrätten för skattebrott och bokföringsbrott till villkorlig dom med samhällstjänst. Han frikändes från åtal för grovt bedrägeri och försök till grovt bedrägeri. Skattebrottet avsåg att han som företrädare för ett aktiebolag i skattedeklarationer för år 2005 hade lämnat oriktiga uppgifter om mervärdesskatt.

Åklagaren överklagade domen och yrkade bifall till åtalet för grovt bedrägeri. Hovrätten dömde LB också för det brottet och bestämde påföljden för den samlade brottsligheten till fängelse i ett år och åtta månader (Svea hovrätts dom den 23 december 2009 i mål B 9524-08).

LB överklagade hovrättens dom. Högsta domstolen beviljade prövnings-tillstånd i fråga om påföljd och satte ned fängelsestraffet till ett år och fyra månader (NJA 2011 N 11).

Åtalet för skattebrott väcktes den 28 april 2008.

Skatteverket hade dessförinnan, den 24 maj 2007, ansökt om att LB personligen skulle bli skyldig att betala bl.a. skattetillägg som hade påförts aktiebolaget och avsåg mervärdesskatt för redovisningsperioderna februari, mars, augusti, oktober och december 2005. Länsrätten beslutade den 11 februari 2008 om personligt betalningsansvar.

RESNINGSAKSÖKNINGARNA M.M.

Riksåklagaren har till förmån för LB ansökt om resning i fråga om ansvar för skattebrott och beträffande påföljd. Som grund för sin ansökan har riksåklagaren anfört att det personliga betalningsansvaret för skattetilläggen hindrade en prövning av åtalet för skattebrott avseende redovisningsperioderna februari, mars, augusti, oktober och december 2005. Enligt riksåklagaren är vad som återstår av åtalet för skattebrott – redovisningsperioderna september och november 2005 – att bedöma som skatteförseelser för vilka det inte är påkallat av särskilda skäl att väcka åtal.

LB har anslutit sig till riksåklagarens ansökan om resning.

Högsta domstolen har den 13 augusti 2013 meddelat ett inhibitionsbeslut.

SKÄL

Högsta domstolen kan pröva ansökningarna om resning

1. Den som vill ansöka om resning ska göra detta hos hovrätten, om domen har meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen (58 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken).

2. I detta fall har olika delar av det bakomliggande brottmålet avgjorts slutligt i skilda instanser. Resningsansökningarna i deras helhet går emellertid direkt eller indirekt tillbaka på rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning). De frågor som aktualiseras i ärendet har ett så nära samband att det skulle vara olämpligt att dela upp prövningen mellan olika domstolar. En prövning av resningsärendet bör därför göras enhetligt och i ett sammanhang vid samma domstol. (Jfr NJA 2014 s. 103.)

3. Högsta domstolen är behörig att ta upp resningsansökningarna till den del som de avser påföljden. En prövning som avser också den sammanhängande frågan om resning beträffande skattebrottet bör ske här.

Det finns grund för resning i fråga om skattebrott och påföljd

4. Hovrättens och Högsta domstolens domar meddelades efter Europadomstolens dom den 10 februari 2009 i målet Zolotuchin mot Ryssland. Genom den domen fick rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning) enligt artikel 4.1 i sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen ett ändrat innehåll (jfr NJA 2013 s. 746, p. 26–32).

5. Åtalet för skattebrott och LBs personliga betalningsansvar för aktiebolagets skattetillägg avser delvis samma oriktiga uppgifter, nämligen när det gäller redovisningsperioderna februari, mars, augusti, oktober och december 2005. Skatteverkets ansökan om personlig betalningsskyldighet, och även länsrättens beslut i frågan, ligger i tiden före åtalet. Därmed har LBs rätt att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning) blivit åsidosatt. (Jfr NJA 2013 s. 746 och NJA 2013 N 34.)

6. Det måste antas att de resta delarna av åtalet för skattebrott kommer att avvisas. De återstående delarna skulle sannolikt ha förts till en mildare straffbestämmelse om en avvisning hade skett redan i brottmålet. Riksåklagaren har anfört att åtal inte är påkallat av särskilda skäl i de återstående delarna.

Resningen ska därför avse hela frågan om ansvar för skattebrott.

(Jfr NJA 2014 s. 854.) Målet ska resas också när det gäller påföljden.

Målet ska återupptas i hovrätten

7. Enligt huvudregeln ska det resta målet åter tas upp vid den domstol som sist har dömt i målet (58 kap. 7 § första stycket första meningen rättegångsbalken).

8. Ett åtal för skattebrott ska, när målet är rest, avvisas i den utsträckning som det är oförenligt med rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (gärning). I den del som åklagaren har förklarat att åtal inte är påkallat, bör åtalet ogillas utan någon prövning i sak. Vad som återstår är främst att ta ställning till frågan om påföljd för den kvarstående brottsligheten.

9. Högsta domstolen har sist dömt i påföljdsfrågan. Den prövning som ska göras efter resningen kommer dock att ske med andra utgångspunkter än i de tidigare domarna, bl.a. i det avseendet att påföljden inte längre ska gälla något skattebrott. I motiven till rättegångsbalken anges det att målets förnyade behandling ofta bör ske i en annan instans än Högsta domstolen, även när domen har meddelats här. Instansordningen talar för detta. Motiven synes visserligen få så förstås, att Högsta domstolen först ska ta upp det resta målet och undanröja brottmålsdomarna för att därefter återvisa målet till en domstol som tidigare har dömt i målet (NJA II 1943 s. 735, jfr Per Olof Ekelöf och Henrik Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl. 2008, s. 196 samt Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, suppl. 78, april 2015, s. 58:51). Ett sådant tillvägagångssätt ter sig emellertid förhållandevis omständligt. Det måste finnas ett utrymme för att redan i resningsärendet överväga vilken instans som lämpligen bör pröva det resta målet (jfr Thorsten Cars, Om resning i rättegångsmål, 1959, s. 258).

10. Hovrätten har sist prövat skuldfrågan. Det bör inte vara tingsrätten som bestämmer påföljden för en brottslighet som har bedömts av hovrätten. Av det

skälet får det läggas på hovrätten att ta ställning i påföljdsfrågan. Också när det gäller handläggningen av det återupptagna brottmålet finns det skäl för en samlad prövning. Målet ska därför tas upp i hovrätten beträffande såväl ansvaret för skattebrott som påföljden.

Övrigt

11. Hovrätten ska i det resta målet pröva frågan om LBs skyldighet att ersätta kostnaderna för försvaret vid tingsrätten. Det är upplyst att ingen straffverkställighet återstår. Inhibitionsbeslutet bör därför hävas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad,
Gudmund Toijer (referent), Martin Borgeke, Svante O. Johansson och
Anders Eka

Föredragande justitiesekreterare: Chris Stattin-Larsson